

POSTANOWIENIE

Dnia 26 stycznia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Myszka (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa E. G.

przeciwko Gminnej Spółdzielni "S. [...]" w G.

o przywrócenie do pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 26 stycznia 2016 r.,

zażalenia powódki na postanowienie Sądu Okręgowego w G.

z dnia 23 grudnia 2014 r., sygn. akt VII Pa [...],

I. oddała zażalenie,

**II. nie obciąża powódki kosztami zastępstwa procesowego
strony pozwanej w postępowaniu zażaleniowym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 31 stycznia 2014 r. Sąd Okręgowy w G. oddalił apelację E. G. od wyroku Sądu Rejonowego w M. z dnia 11 września 2013 r., którym oddalono jej powództwo przeciwko Gminnej Spółdzielni „S. [...]” w G. o przywrócenie do pracy.

Postanowieniem z dnia 29 kwietnia 2014 r. Sąd Okręgowy ustanowił dla powódki pełnomocnika z urzędu w postępowaniu kasacyjnym. Wyznaczony pełnomocnik wydał opinię o niecelowości wniesienia skargi kasacyjnej w przedmiotowej sprawie. Postanowieniem z dnia 25 czerwca 2014 r. Sąd Okręgowy

oddalił ponowny wniosek powódki o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w postępowaniu kasacyjnym (art. 118 § 1 k.p.c. *a contrario*).

W dniu 29 września 2014 r. powódka złożyła skargę o wznowienie postępowania, które toczyło się w sprawie przed Sądem Rejonowym w M. oraz Sądem Okręgowym w G., powołując się na ujawnienie „okoliczności dowodowych”, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy (art. 403 § 2 k.p.c.) oraz na nieważność postępowania, którego skarga dotyczy, poprzez pozbawienie jej możliwości działania z uwagi na brak pouczenia przez Sąd Rejonowy o przysługującym prawie do pełnomocnika z urzędu w sytuacji, gdy stan zdrowia uniemożliwiał jej prawidłowe funkcjonowanie w procesie i należytą dbałość o własne interesy oraz odmowę przyznania kolejnego pełnomocnika z urzędu w postępowaniu kasacyjnym (art. 401 pkt 2 k.p.c.).

Postanowieniem z dnia 23 grudnia 2014 r. Sąd Okręgowy w G. - działając na podstawie art. 410 § 1 k.p.c. - odrzucił skargę o wznowienie postępowania, jako nieopartą na ustawowej podstawie wznowienia.

Sąd Okręgowy stwierdził, że zawarte w art. 401 pkt 2 k.p.c. określenie dotyczące „pozbawienia strony możliwości działania” odnosi się do sytuacji, w której z przyczyny leżącej poza osobą samej zainteresowanej strony, nie mogła ona wziąć udziału w sprawie (tak w postanowieniu Sądu Najwyższego z 28 marca 2007 r., II CZ 16/07, LEX nr 315349). Wznowienie postępowania z powodu nieważności polegającej na pozbawieniu możliwości działania ma miejsce tylko wtedy, gdy doszło do całkowitego pozbawienia strony możliwości obrony jej praw, a więc gdy znalazła się ona w takiej sytuacji, która uniemożliwiła, a nie tylko utrudniła lub ograniczyła, popieranie przed sądem dochodzonych żądań lub obronę przed zarzutami strony przeciwnej. Wyłączając z zakresu tego pojęcia utrudnienia dowodowe w postaci oddalenia wniosku dowodowego strony, podstawę wznowienia należy sprowadzić do takich stanów faktycznych, gdy pozbawienie możliwości działania nastąpiło wskutek naruszenia przepisów prawa (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 22 stycznia 2009 r., II PZ 38/08, LEX 784196). Tymczasem jak w wyniku z akt sprawy, powódka samodzielnie złożyła apelację, została zawiadomiona w sposób prawidłowy o terminie rozprawy apelacyjnej, w której brała czynny udział, była obecna na ogłoszeniu wyroku, a Sąd Okręgowy

przyznał jej prawo do pełnomocnika z urzędu dla wywiedzenia skargi kasacyjnej. Opinia o niecelowości wywiedzenia skargi złożona przez profesjonalnego pełnomocnika nie może świadczyć o pozbawieniu strony możliwości działania, gdyż ustanowienie pełnomocnika nie ma na celu uzyskania oczekiwanego przez powódkę rezultatu, a jedynie umożliwienie oceny celowości wniesienia środka zaskarżenia z punktu widzenia przepisów prawa. Sąd Okręgowy stwierdził nadto, że nie można mówić o pozbawieniu powódki możliwości obrony przed Sądem Rejonowym. Powołując się szeroko na poglądy Sądu Najwyższego podkreślono, że wadliwość polegająca na pozbawieniu strony możliwości obrony, wywołująca nieważność postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.) występuje wówczas, gdy strona procesowa, wbrew swej woli, zostaje faktycznie pozbawiona możliwości działania w postępowaniu lub jego istotnej części, jeżeli skutki tego uchybienia nie mogły być usunięte w dalszym toku procesu przed wydaniem w danej instancji wyroku. Pozbawienie strony możliwości obrony swych praw polega więc na tym, że z powodu wadliwości procesowych, będących skutkiem naruszenia konkretnych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, strona nie mogła brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części, a na takie okoliczności powódka nie powoływała się. Ponadto zarzut niepouczenia jej o prawie do pełnomocnika z urzędu powódka podnosiła w postępowaniu apelacyjnym i Sąd Okręgowy w uzasadnieniu oddalenia apelacji do niego się odniósł, wskazując iż nie znajduje on potwierdzenia w okolicznościach sprawy. Z treści protokołu z pierwszej rozprawy z dnia 31 lipca 2012 r. wynika, że powódka została pouczona o przysługujących jej prawach, w tym o prawie ustanowienia adwokata z urzędu i o złożeniu wniosków dowodowych na poparcie okoliczności, które chce wykazać w niniejszym postępowaniu, co stanowiło dostateczną realizację art. 5 k.p.c. Tymczasem powódka w toku procesu nie złożyła ani wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, ani żadnych wniosków dowodowych, mimo zobowiązania Sądu. Nie zgłaszała również, że nie radzi sobie z prowadzeniem procesu, brała w nim czynny udział, na co wskazują samodzielnie złożone zastrzeżenia do opinii biegłego oraz możliwość bezpośredniego zadawania mu pytań.

Dalej Sąd Okręgowy wskazał, że możliwość wznowienia postępowania na podstawie art. 403 § 2 k.p.c. jest uzależniona od zaistnienia łącznie trzech

przesłanek. Pierwszą stanowi wykrycie po uprawomocnieniu się wyroku nowych okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które istniały w toku postępowania, ale nie zostały w nim powołane, drugą - możliwość ich wpływu na wynik sprawy, natomiast trzecią - niemożność skorzystania z nich przez stronę w poprzednim postępowaniu (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 8 czerwca 2010 r., II PZ 12/10). Podstawą wznowienia postępowania w oparciu o art. 403 § 2 k.p.c. mogą być zatem takie nowe okoliczności oraz środki dowodowe, które zaistniały przed rozstrzygnięciem sporu, tj. w trakcie postępowania i przed jego zakończeniem. Wskazywane przez powódkę dowody w postaci zeznań świadków oraz okoliczności związane z oceną przebiegu zdarzeń związanych z realizowanym stosunkiem pracy stanowią okoliczności faktyczne i środki dowodowe, które niewątpliwie mogły być przez powódkę zgłoszone już w postępowaniu przed Sądem Rejonowym, jak i w postępowaniu objętym skargą o wznowienie.

W zażaleniu na powyższe postanowienie powódka wniosła o jego uchylenie.

Skarżąca podniosła, że po pierwsze - na skutek braku stosownego pouczenia przez Sąd pierwszej instancji nie korzystała z pomocy profesjonalnego pełnomocnika z urzędu, co z uwagi na jej stan psychiczny spowodowało, iż była pozbawiona możliwości działania i nie przedstawiła w postępowaniu zarówno przed Sądem Okręgowym jak i w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wszystkich istotnych dowodów, które mogły mieć wpływ na wynik sprawy, a ponadto odmówiono jej ustanowienia kolejnego pełnomocnika z urzędu w postępowaniu kasacyjnym (zarzut nieważności postępowania - art. 401 pkt 2 k.p.c.) oraz po drugie - przytoczone przez nią w skardze o wznowienie twierdzenia i dowody mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a skarżąca nie mogła z nich skorzystać w poprzednim postępowaniu (zarzut naruszenia przepisu art. 403 § 2 k.p.c.). Sąd Okręgowy nie wziął pod uwagę, że zgłoszenie w toczącym się postępowaniu dowodów przytoczonych w skardze o wznowienie było niemożliwe ze względu na stan zdrowia skarżącej (traumatyczne przeżycia, zaniki pamięci, stany depresyjne, lęki) i brak profesjonalnego pełnomocnika z urzędu, nie przeprowadził żadnych dowodów w tym zakresie oraz nie wziął pod uwagę w wystarczającym stopniu opinii biegłej psychiatry sporządzonej w postępowaniu przez Sądem Rejonowym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zawiera usprawiedliwionych zarzutów.

W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że w myśl art. 399 § 1 k.p.c., można żądać wznowienia postępowania, które zostało zakończone prawomocnym wyrokiem. Oznacza to, że pozbawienie strony możliwości działania wskutek naruszenia przepisów prawa - jako podstawa skargi o wznowienie postępowania w rozumieniu art. 401 pkt 2 k.p.c. - odnosi się do pozbawienia możliwości działania strony, które nastąpiło przed uprawomocnieniem się orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 1999 r., II UKN 36/99, LEX nr 37056). Już tylko z tego względu za trafne należy uznać stanowisko Sądu Okręgowego, że odmowa ustanowienia pełnomocnika z urzędu dla rozważenia celowości wniesienia skargi kasacyjnej nie stanowi podstawy wznowienia postępowania określonej w art. 401 pkt 2 k.p.c. Ponadto, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, ewentualny brak pouczeń w oparciu o art. 5 i art. 212 k.p.c. może być kwalifikowany jedynie jako uchybienie procesowe mające wpływ na wynik sprawy, nie powoduje natomiast nieważności postępowania ze względu na pozbawienie strony niewykazującej nieporadności w prowadzeniu procesu, wbrew jej woli, możliwości podejmowania lub świadomego zaniechania czynności procesowych (por. wyrok z dnia 7 lipca 2007 r., II CSK 286/07, LEX nr 490414; z dnia 21 marca 2013 r., II CSK 322/12, LEX nr 1314144; z dnia 24 kwietnia 2013 r., IV CSK 587/12, LEX nr 1365715).

Niezależnie od tego należy zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 407 § 1 k.p.c. skargę wnosi się w terminie trzymiesięcznym, biegnącym - w wypadku, gdy powołaną podstawę wznowienia stanowi przewidziane w art. 401 pkt 2 k.p.c. pozbawienie możliwości działania - od dnia, w którym o zaskarżanym wyroku dowiedziała się strona, jej organ lub jej przedstawiciel ustawowy. Skarga w części opartej na podstawie wznowienia określonej w art. 401 pkt 2 k.p.c. podlegała zatem odrzuceniu jako spóźniona. Zaskarżony nią prawomocny wyrok Sądu Okręgowego zapadł bowiem w dniu 31 stycznia 2014 r. Skarżąca była obecna na ogłoszeniu wyroku i we wskazanej dacie powzięła o nim wiadomość. Tymczasem skargę o

wznowienie postępowania wniosła w dniu 29 września 2014 r., a więc po upływie przepisane terminu.

Zgodnie z art. 403 § 2 k.p.c., można żądać wznowienia postępowania, między innymi, w razie późniejszego wykrycia takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, że możliwość powoływania nowych faktów i dowodów jest ograniczona jedynie do tych okoliczności i środków dowodowych, które istniały już w okresie trwania zakończonego postępowania (por. postanowienie z dnia 2 marca 2012 r., I PZ 35/11, LEX nr 1215121 i powołane w nim orzeczenia) oraz że hipoteza art. 403 § 2 k.p.c. opisuje dwie sytuacje. Pierwsza zachodzi wówczas, gdy strona po prawomocnym zakończeniu sprawy wykryje okoliczność, która istniała wcześniej, lecz nie była jej znana, nie mogła się więc na nią uprzednio powołać. Wtedy przedstawiane dowody na „wykrytą” okoliczność nie muszą istnieć przed prawomocnym wyrokiem. Wystarczającą podstawą jest bowiem ta „wykryta” okoliczność. Druga sytuacja objęta hipotezą art. 403 § 2 k.p.c. dotyczy przypadku, gdy strona przedstawia środek dowodowy wykryty później (po prawomocnym zakończeniu sprawy), ale koniecznie istniejący wcześniej (przed prawomocnym rozstrzygnięciem sprawy) - a więc środek dowodowy, z którego nie mogła skorzystać - na okoliczność znaną jej wcześniej, czyli taką, której istnienia nieskutecznie dowodziła w poprzednim postępowaniu, objętym skargą o wznowienie. Podstawę wznowienia mogą wówczas stanowić okoliczności znane stronie postępowania przed wydaniem wyroku, których istnienia dowodzi ona w skardze o wznowienie postępowania za pomocą środka dowodowego wykrytego po wydaniu tego wyroku (por. postanowienia z dnia 21 lipca 1982 r., II CO 4/82, LEX nr 8443; z dnia 7 marca 2007 r., II CZ 5/07, LEX nr 278667; z dnia 15 maja 2007 r., V CZ 36/07, LEX nr 442637; z dnia 7 kwietnia 2010 r., II PZ 8/10, LEX nr 603833; z dnia 26 kwietnia 2010 r., I PZ 6/10, niepublikowany; z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UZ 41/07, LEX nr 469186). W uzasadnieniu postanowienia z dnia 4 marca 2005 r., III CZP 134/04 (LEX nr 151652) Sąd Najwyższy stwierdził, że nowe okoliczności faktyczne lub środki dowodowe, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, to takie fakty lub dowody, z których strona nie mogła skorzystać w postępowaniu

prawomocnie zakończonym. Wykrycie okoliczności faktycznych lub dowodów w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c. dotyczy faktów i środków dowodowych, które poza przesłanką ich nieujawnienia w postępowaniu prawomocnie zakończonym powinny być dla strony skarżącej „nieujawnialne”. Przepis ten obejmuje fakty nieujawnialne albo stronie nieznane i dla niej niedostępne. Fakty natomiast ujawnialne, czyli te, które strona powinna znać, tj. miała możliwość dostępu do nich, nie są objęte hipotezą tego przepisu.

Jasno z tego wynika trafność oceny Sądu Okręgowego, że skoro wskazywane przez skarżącą środki dowodowe i okoliczności faktyczne były jej znane i mogły być przez nią zgłoszone w postępowaniu, którego skarga dotyczy, to powołana podstawa wznowienia z art. 403 § 2 k.p.c. w rzeczywistości nie istnieje. Określona w tym przepisie przesłanka nie odnosi się bowiem do okoliczności i dowodów znanych stronie w zakończonym prawomocnie postępowaniu. Skarga o wznowienie postępowania nie służy korygowaniu wszelkich nieprawidłowych orzeczeń, lecz wzruszeniu orzeczeń wydanych w warunkach określonych w art. 403 § 2 k.p.c.

Z powyższych względów zażalenie podlega oddaleniu na podstawie art. 394¹ § 3 w związku z art. 398¹⁴ k.p.c. Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania oparto na odpowiednio stosowanym art. 102 k.p.c.